

Vianočné filmy z čias, keď kresťanstvo na Západe ešte nebolo tabu

Branislav Michalka

25. decembra 2020 ✚ Kultúra

Pod pojmom „klasický vianočný film“ si slovenský divák väčšinou predstaví rozprávku natočenú v období reálneho socializmu, v ktorej je všetko zasnežené, ľudské dobro víťazí nad ľudským zlom, a ktorá väčšinou neobsahuje žiadny odkaz na kresťanský charakter Vianoc. Prípadne v nej chýba aj onen povestný vianočný sneh a jej „vianočný“ charakter spočíva len v tom, že ju zvykli súdruhovia vysielat' na Vianoce.

V čase, keď na Slovensku a v Čechách vládol komunistický Dedo Mráz, ktorého príchod do ľudovo-demokratickej republiky radostne ohlásil súdruh prezident Antonín Zápotocký vo svojom vianočnom prejave, sa na Západe ešte stále považovali Vianoce za kresťanský sviatok a keďže kresťania tvorili väčšinu spoločnosti, známe filmové štúdiá natáčali vianočné filmy. Nebolo ich samozrejme príliš veľa, lebo majitelia filmových štúdií väčšinou neboli kresťania, ale niekoľko pozoruhodných filmov vzniklo a v čase Vianoc by mohli spríjemniť kresťanom ich pocit obklúčenia sekulárnym svetom tým, že ich prenesú do čias, keď svet nebol postavený na hlavu.

Život je krásny

Zdroj: Pixyl

Život je krásny (It's a Wonderful Life)

Na vrchole rebríčka vianočných filmov sa už asi navždy usadil film režiséra talianskeho pôvodu Franka Capru z roku 1946. Rozpráva životný príbeh mladého Georgea Baileyho, žijúceho v malomeste, túžiaceho odísť a cestovať po svete. Jeho snu prichádzajú do cesty neustále prekážky a nakoniec aj láska k Mary, ktorá ho trvalo pripúta k mestu. Majú spolu štyri deti a dom, ktorý sa trochu rozpadá, firmu, ktorá skôr pomáha ľuďom, než by zarábala a istotu, že z mesta sa už nikdy nepohnú. Celý dej kulminuje počas Vianoc, po skončení II. svetovej vojny, keď Geogeo strýko stratí firemné peniaze a zmocní sa ich odporný pán Potter, najbohatší muž v meste (výborne zahraný Lionelom Barrymoreom), ktorý vie, že George iné peniaze nemá a je finančne na dne. Využije túto skutočnosť na jeho zničenie a aj poníženie, keď ho George príde prosiť

o pomoc.

Zúfalý George príde domov práve, keď rodina ozdobuje stromček a deti nacvičujú koledy. Pocit bezmocnosti a zúfalstva ho privedie až do zúrivosti: kričí a rozbíja veci, rozzúrený vynadá učiteľke svojich detí do telefónu, vynadá Mary a utečie bez kabáta z domu. Vo vrecku saka má len svoju životnú poistku na 25 000 dolárov, posledný majetok, ktorý mu zostal.

Rozhodne sa ešte opiť, ale v bare svojho priateľa stretne práve manžela učiteľky, ktorej vynadal a ten ho knokautuje rovno na zem. S rozbitými perami, mokrý od snehu, nevidiaci východisko zo svojho života odchádza k mostu nad riekou, aby svojím skokom do vĺn zabezpečil svojej rodine oných 25 000 dolárov zo životnej poistky.

Vtedy sa však k nebu začínajú vznášať modlitby jeho priateľov v meste, jeho manželky Mary, jeho detí, ktoré sú matkou vyzvané, aby sa za otca modlili a divák z hviezdnatého neba počuje hlas Všemohúceho Boha a sv. Jozefa, ako povolávajú na Zem anjela Clarencea, anjela II. kategórie, bez krídel, ktoré si má zaslúžiť práve tým, že zachráni Georgea Baileyho.

Ako film napokon dopadne, to už musí divák zistiť sám. V čase vzniku film paradoxne nezaznamenal veľký úspech. Kritici nad ním ohŕňali nos a označili ho za ďalší z Caprových „popcornových“ filmov, sentimentálne ospevujúcich spolupatričnosť obyčajných ľudí. Vo filme hrali vynikajúci herci, predovšetkým James Stewart, predtým známy z vynikajúcej komédie Ernsta Lubitscha *Obchod na rohu*, o ktorej píšeme nižšie, z ďalšieho Caprovho filmu *Pán Smith prichádza* alebo z filmu Georgea Cukora *Príbeh z Filadelfie*, kde hral spolu s Cary Grantom a Katharine Hepburnovou.

Jeho manželku Mary hrala vynikajúca Donna Reedová, známa neskôr aj z filmu Freda Zinnemanna *Odtiaľto až na večnosť* a anjela Clarencea hral Henry Travers, predstaviteľ starých deduškov, niekedy milých a väčšinou uhundraných, ako napr. vo filme s výrazne katolíckou tematikou *Zvony školy Panny Márie*.

Krajina, odkiaľ prichádzam (Le Pays d'où je viens)

Francúzsky film režiséra Marcela Carného z roku 1956 spôsobil, ako mi rozprávala pamätníčka, po uvedení do socialistických kín príjemný šok. Odrazu bola možnosť vidieť katolícku sv. omšu ako prirodzenú súčasť Vianoc, kňaza, ktorý neplánoval vyhodiť do vzduchu komunistické roľnícke družstvo a deti spievajúce náboženské piesne. Efektne farby, zábavná komediálna zápleтка (aj keď nie príliš originálna zámena osôb) a čaro Vianoc dokonali zvyšok.

Film sa stal súčasťou zlatého vianočného fondu, odráža atmosféru Francúzska 50. rokov, takú vzdialenú súčasnej multi-kulti realite a okrem zábavného deja prináša skvelú hudbu a piesne v prevedení predstaviteľa hlavnej úlohy Gilberta Bécauda, populárneho francúzskeho speváka a herca; v pôvodnom slovenskom dabingu nahovoreného mladým Júliusom Satinským. Jeho partnerkou vo filme bola Francoise Arnoulová (dnes 89-ročná), módna ikona francúzskej mládeže, ktorej oblečenie a účesy sa stali vzormi pre tisíce francúzskych dievčat.

Dej je jednoduchý: počas Vianoc uteká synovec a príslušník bohatého šľachtického rodu Percevalovcov pred svojím strýkom, ktorý ho chce internovať, aby nerobil rodine hanbu. Náhodou príde do mestečka Saint Parfait, kde narazí na svojho dvojníka, miestneho organistu v kostole, zbormajstra a nájomného pianistu

v bare, Julienu Barera. Ten je tajne zamilovaný do krásnej čašníčky Marinett, ale ako nesmelý a zakríknutý človek, sa neodváža otvorene o svojom cite hovoriť.

Príchod dvojníka rozbehne klasický kolotoč omylov, naháňačiek, ale aj odhalených citov. Dvojník malým súrodencom čašníčky Marinett nahovorí, že je dôstojníkom Ježiškovej légie, ktorá nosí darčeky. Tí ho poslúchajú na slovo a jediní vedia, že Julien, nie je vždy Julien.

Záver sa dá ľahko domyslieť. Ide o komédiu, ktorá má priniesť do sviatočného času atmosféru pohody a dobrého konca a túto úlohu plní film *Krajina, odkiaľ pochádzam* vo Francúzsku a aj po celej Európe už 64 rokov.

Zdroj: wikimedia commons

Biskupova žena (The Bishop's Wife)

Ako už názov napovedá, dej filmu sa odohráva v anglikánskom prostredí, resp. v prostredí americkej Episkopálnej cirkvi. Hlavným hrdinom je biskup Henry Brougham, ktorého hrá David Niven, slovenským divákom známy skôr ako Veľký šéf z rovnomenného filmu Gérarda Ouryho alebo ako sir Charles Lytton zo slávneho *Ružového pantera* Blakea Edwardsa.

Biskup Brougham sa ocitá (samozrejme v predvianočnej dobe) v ošemetnej situácii: je závislý na panovačnej a arogantnej starej mecenáške, vdove po známom boháčovi, ktorá sa rozhodne financovať výstavbu katedrály. Brougham podriaďuje všetko tejto idei. Nechá sa mecenáškou šikanovať, zanedbáva rodinu (sic!) a aj život diecézy. Jeho citlivá manželka je nešťastná (krásna Loretta Youngová) a tak Nebesia posielajú na Zem anjela Dudleyho v prevedení šarmantného Caryho Granta. Ten sa prezentuje jednak zázrakmi a excelentnou znalosťou Biblie, a zároveň vzbudzuje Broughamovu žiarlivosť. Biskup si začína uvedomovať, že sa príliš upál na stavbu a pre svoju architektonickú vášeň zabudol na veriacich, rodinu aj vieru. Celý dej speje ku kríze a zároveň, keďže je to komédia, aj k šťastnému rozuzleniu.

Film vznikol len rok po snímke *Život je krásny* a často býva kritikmi označovaný za jej odľahčený variant. Avšak vzhľadom na to, že Caprov *Život je krásny* pri uvedení prepadol, to je nepravdepodobné. Skôr doba po ukončení vojny plnej hrôz, automaticky priniesla potrebu takýchto filmov u režisérov. Diváci ich ocenili až neskôr.

Obchod na rohu

Zdroj: wikimedia commons

Obchod na rohu (The Shop Around the Corner)

Ako posledný film si môžeme nechať na Vianoce komédiu Ernsta Lubitscha, a to ani nie tak pre špecificky kresťanský podtext, ako skôr pre Hollywood nezvyklé zachytenie stredoeurópskej atmosféry Vianoc vo veľkomeste. Film režíroval spomenutý Ernst Lubitsch, ktorý zo strednej Európy pochádzal a svoje filmy situoval väčšinou do prostredia starej Európy.

Predlohou mu bola kniha maďarského autora Lászlóa Miklósa *Parfuméria* a dej filmu sa odohráva v Budapešti pred II. svetovou vojnou. Mená hlavných predstaviteľov poukazujú na národnostnú zmes, v ktorej výrazne dominuje slovanský element. Hlavný hrdina sa volá Kralik (James Stewart), jeho partnerkou je slečna Novaková (Margaret Sullavanová), majiteľ obchodu sa volá Matuschek, predavačky majú mená: Ilona Novotná a Flora Kaczeková, a ustráchaný fatalistický predavač sa volá Pirovitch.

Film zobrazuje zaniknutý svet sociálnej hierarchie, plný ukláňania, bozkávania rúk, uhorského espritu, ktorý je zmesou skepsy, fatalizmu a sedmoslivkárskeho šviháctva, dvornosti, flegmatizmu a rezignácie.

Dej filmu sa točí okolo dvojice Kralik – Novaková, ktorí sú zamestnaní v obchode pána Matuscheka, navzájom si píšu milostné listy na inzerát, nevedia o tom a v obchode sa neznášajú. Novaková Kralikom pohŕda a považuje ho za neromantického pedanta, a Kralik podozrieva Novakovú z toho, že ho za chrbtom zosmiešňuje. Pitoreskné postavičky, ich kolegov a šéfa, dopĺňajú atmosféru čias, v ktorých bolo získanie miesta predavača snom nejdneho nezamestnaného.

Dej vrcholí, ako inak, počas Vianoc, keď všade padá sneh a jednotlivé postavy natoľko intenzívne popisujú vianočné jedlá stredoeurópskej kuchyne, že divák cíti z obrazovky vôňu kačice. Že všetko nakoniec dobre dopadne, o tom netreba pochybovať. Od toho predsa už vianočné filmy sú.

Najhoršia chvíľa tak pre diváka týchto filmov nastane, keď skončia. Celuloidové čaro odíde a on sa musí nejako dostať von do sveta desivej reality 21. storočia. Sveta, kde všetky morálne hodnoty, medziľudské vzťahy a dokonca samotná koncepcia prirodzenosti predstavujú pravý opak toho, čo predtým sledoval v onej

slávnej „továrni na sny“ – vo filmoch, ktoré zobrazujú zaniknutý svet Vianoc.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/vianocne-filmy-z-cias-keď-kresťanstvo-na-zapade-este-nebolo-tabu/>